

YEDİKITA

AYLIK TARİH VE KÜLTÜR DERGİSİ
AĞUSTOS 2023 - SAYI 180

YAYINCI
ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi AHMET TEMİZ
Yayın Yönetmeni (Sorumlu) KEMAL ERKAN
Yayın Editörü VEYSEL SEKMEK
Editörler R. KEMAL SUBAŞI
EMRE BOYACI
Dijital İçerik Editörü TUNAHAN KANICI
Yayın Danışmanları SELMAN SOYDEMİR
İBRAHİM COŞKUN
Tasarım SÜLEYMAN KÖKLÜ
Kurumsal İletişim İSMAİL GÜR - MURAT SAFRAN
Web AURORA BİLİŞİM
Hukuk Müşaviri Av. ALİ ÇAVUŞOĞLU

KÜTÜPHANE VE ARŞİV

Çamlıca Araştırma Kütüphanesi
www.camlicalibrary.org

YÖNETİM YERİ

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad. No 54
Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL
Sertifika No 46592

REKLAM

HÜSEYİN GÜNEY
huseyin.guney@camlicabasim.com

BASKI

Çamlıca Basım Yayın

YAYIN SÜRESİ-TÜRÜ

Aylık-Yerel Süreli
ISSN 1308-5379

AVRUPA (ALMANYA)

ENDER GMBH, Melatener Weg 18 - 50825 KÖLN
Tel. +49 221 690 58 90
www.camlicakitap.de / abone@camlicakitap.de

AVRUPA (HOLLANDA)

Çamlıca Kitap B.V. Bemmelseweg 67 6662 PE Elst-GLD
Holland / info@camlicakitap.nl / www.camlicakitap.nl

YEDİKITA Dergisi'nin bütün yayın hakkı, Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.'ye aittir. Dergide çıkan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Yayınlanan reklamların her türlü mesuliyeti, sahiplerine aittir.

İRTİBAT VE ABONE

0850 811 9 811
abonemerkezi@camlicabasim.com
Yazı İşleri (0212) 657 88 00 - 7103
WhatsApp Hattı 0530 285 38 04

ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Ziraat Bank IBAN TR81 0001 0021 0550 7231 7750 02
Akbank IBAN TR60 0004 6011 9388 8000 0135 18

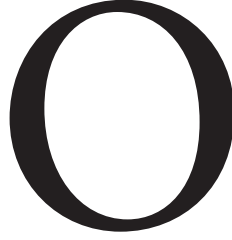
www.yedikita.com.tr editor@yedikita.com.tr

Facebook Instagram YouTube / yedikitadergisi

Yeni bir okuma deneyimi için
dijital sayılarımız
Çamlıca Kitap uygulamasında

Yedikitadan...

Osmanlılar için İstanbul'un kılıçla fethi, cihadın bir nevi iken ilimle, kültürle, güzel ahlâkla, tasavvufla ezcümle İslâm'la fethi daha önemliydi. Yeni fethedilmiş "müjde" şehrin maddeten ve manen "şenlendirilmesi" elzemdi.

Fatih Sultan Mehmed, yine dehasını konuşturdu. Bir taraftan nice büyük âlimi, fen adamını, sanatkârı şehre davet ederken, büyük çaplı göçler için daha çok Karaman topraklarından istifade etti. Yıllardır Anadolu'da İslâm'a hizmet etmiş beyliğin ahalesinin, Kostantiniyye'nin İslâm'la yoğrulması için çok iyi bir maya olduğunu gördü.

Siyaseten Osmanlı'yı bunca zamandır uğraştıran Karamanoğulları Beyliği, Sultan Mehmed eliyle tarihteki yerini almıştı. Bu sayede Osmanlılar hem siyasî rakiplerini saf dışı bırakıp idareyi merkezileştirmiş hem de İstanbul için "kaliteli" bir nüfus kaynağına sahip olmuştu. Nitekim göç ettirilen Müslüman nüfus, umumiyetle ulema ve eşraftan kimselerdi. İstanbul'un ilk mescidlerinin etrafında onlar vardı, ilk medreselerinde okuyan ve okutanların çoğu onlardandı, ilk mahallelerin sakinleriydiler onlar... Gayrimüslimler ise daha çok zanaatkârlardan müteşekkildi.

Bugün hem eski Karaman topraklarında hem İstanbul'da, bu kıymetli göçün izleri hâlâ yaşıyor. Dosya konumuz, her iki cihet için de önemli bilgiler veriyor.

İstifadeler dileriz.

içinde

AĞUSTOS 2023
sayı

1800

22-39

**KARAMANOĞULLARI İSTANBUL'DA
İSTANBUL'UN YENİ SAKINLERİ AKSARAYLILAR**

PROF. DR. YAHYA BAŞKAN
ARIF HATTAOĞLU

ekiler

6

AYIN GÜNÜ

MEHMED ŞEVKİ

8

YAZIHANE

**BAZEN BİR,
BİNE GALİP GELİR**

12

ÇALDIRAN'DA KOPAN FIRTINA

ARİF ZİYA ARDIÇ

16

THOMAS MİDGLEY JR.

DÜNYAYI ZEHİRLEYEN ADAM

YUNUS EMRE BOZOK

40

ÂNIN HİKÂYESİ

SICAKTA SERİNLİK

TUNA SER

42

İSLÂM'IN

İLK ORDUGÂH ŞEHİRLERİ

YUSUF YILMAZ

49

BERCESTE

50

"ÖLDÜ" DEMEDEN

VEFAT HABERİ

NASIL VERİLİR?

ARİF ZİYA ARDIÇ

58

TARİH AMBARI

MUSTAFA DEDELER

60

İLK MÜSLÜMAN COĞRAFYACILAR

VE ESERLERİ

KAYIHAN ÇAĞLAR - YUSUF YILMAZ

70

TERCÜME FAALİYETLERİNDE YENİ

BİR USUL OLARAK YAPAY ZEKÂ

MUSTAFA KARADAŞ

76

TESTGÂH

ATLAR

AHMET SARBAY

78

BULMACA

SELMAN ASLAN

ayrın gunu

ayrın günü

11 Ağustos

1473

Osmanlı Ordusu, Otlukbeli'nde Akkoyunluları Mağlup Etti

1461

Akkoyunlu sultanı Uzun Hasan, Trabzon Rum Devleti'yle ittifak içerisindeydi. Fatih Sultan Mehmed Han, Trabzon'u fethederek buradaki Rum hâkimiyetine son verdi.

1463

Osmanlı ile savaşa giren Venedik, Akkoyunlular ile ittifak kurdu. Ayrıca Uzun Hasan, Avrupa'ya elçiler göndererek Osmanlı'ya karşı kurulan ittifaklara katıldı.

1468

Karamanoğulları Beyliği'ne son vermek isteyen Fatih Sultan Mehmed, Konya'yı alarak oğlu Şehzade Mustafa'yı buraya vali tayin etti. Konya'yı kaybeden Karamanoğlu Pir Ahmed, Akkoyunlulara sığındı.

1472

Uzun Hasan, Karamanoğullarından Pir Ahmed ve İsfendiyaroğlu Kızıl Ahmed Bey'in tahrikleri neticesinde, 20 bin kişilik orduyu Osmanlı topraklarına gönderdi. Tokat şehri yağmalandı, Karamanoğullarının eski topraklarına akınlar yapıldı. Konya valisi Şehzade Mustafa'ya bağlı Osmanlı

ordusu, Akkoyunlu kuvvetlerini Eflatunpınarı denilen yerde mağlup etti.

1472

Bütün bunlar yaşanırken Papalık, Venedik, Napoli ve Rodos şövalyelerinin meydana getirdiği 87 gemilik haçlı donanması, Uzun Hasan'la temas kurabilmek ve Karamanoğullarına yardım edebilmek için Silifke ve Kızkalesi'ni alıp Karamanoğlu Kasım Bey'e verdiler. Ancak Napolililer ile Venedikliler arasında anlaşmazlık çıkınca donanma dağıldı. Venedik'in Uzun Hasan'a gönderdiği ateşli silâhlar da Osmanlı'nın müdahalesiyle Akkoyunlulara ulaşamadı.

11 AĞUSTOS 1473

Bütün kış, Uzun Hasan üzerine yapılacak sefere hazırlanan Osmanlı ordusu, mart ayında Üsküdar'dan yola çıktı. İki ordu, Erzincan ve Tercan arasındaki Otlukbeli bölgesinde karşı karşıya gelmişti. Osmanlı ordusunun üstün top ve tüfek teknolojisi, savaşın sonucunu belirlemişti. Ağır bir yenilgi alan Akkoyunlular, bir daha toparlanamayarak tarih sahnesinden çekildiler. Pek çok tarihçiye göre Otlukbeli Savaşı, dönemine göre kullanılan taktik, teknoloji ve insan gücü bakımından 15. yüzyılın en büyük savaşı olarak kabul edilir.

AĞUSTOS'TA BAŞKA NE OLDU?

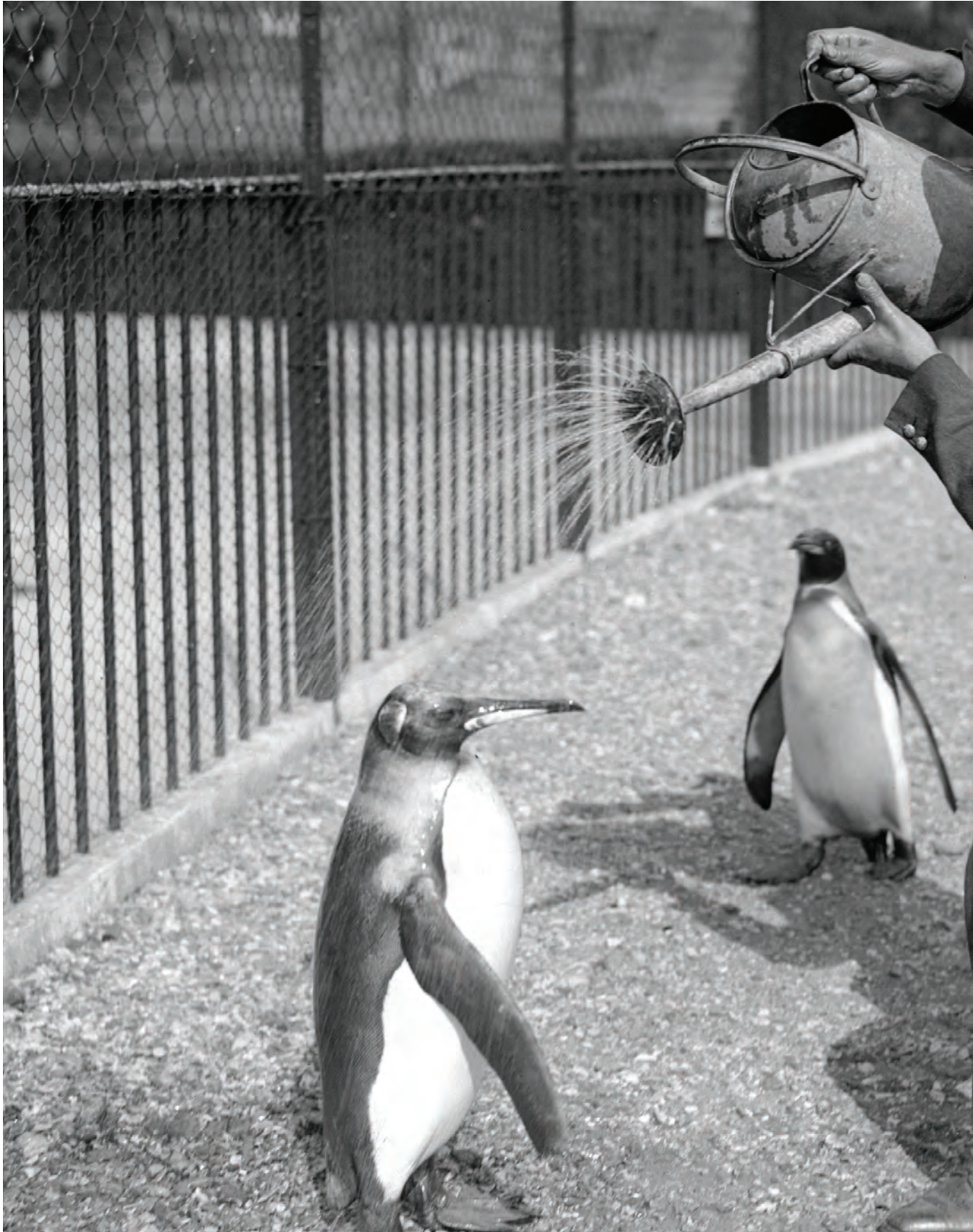
6 Ağustos 1571: Kıbrıs fethedildi.

14 Ağustos 1945: Japonya'nın teslim olmasıyla İkinci Dünya Savaşı sona erdi.

20 Ağustos 636: İslâm ordusu, Yermük'te Bizans'ı mağlup etti.

26 Ağustos: 1071: Selçuklular, Malazgirt Zaferi'ni elde etti.

ânın hikâ- yesi

TUNA SER

آنک چکایری

SICAKTA SERİNLİK

28 Ağustos 1930;
Londra'da sıcak bir
gün...

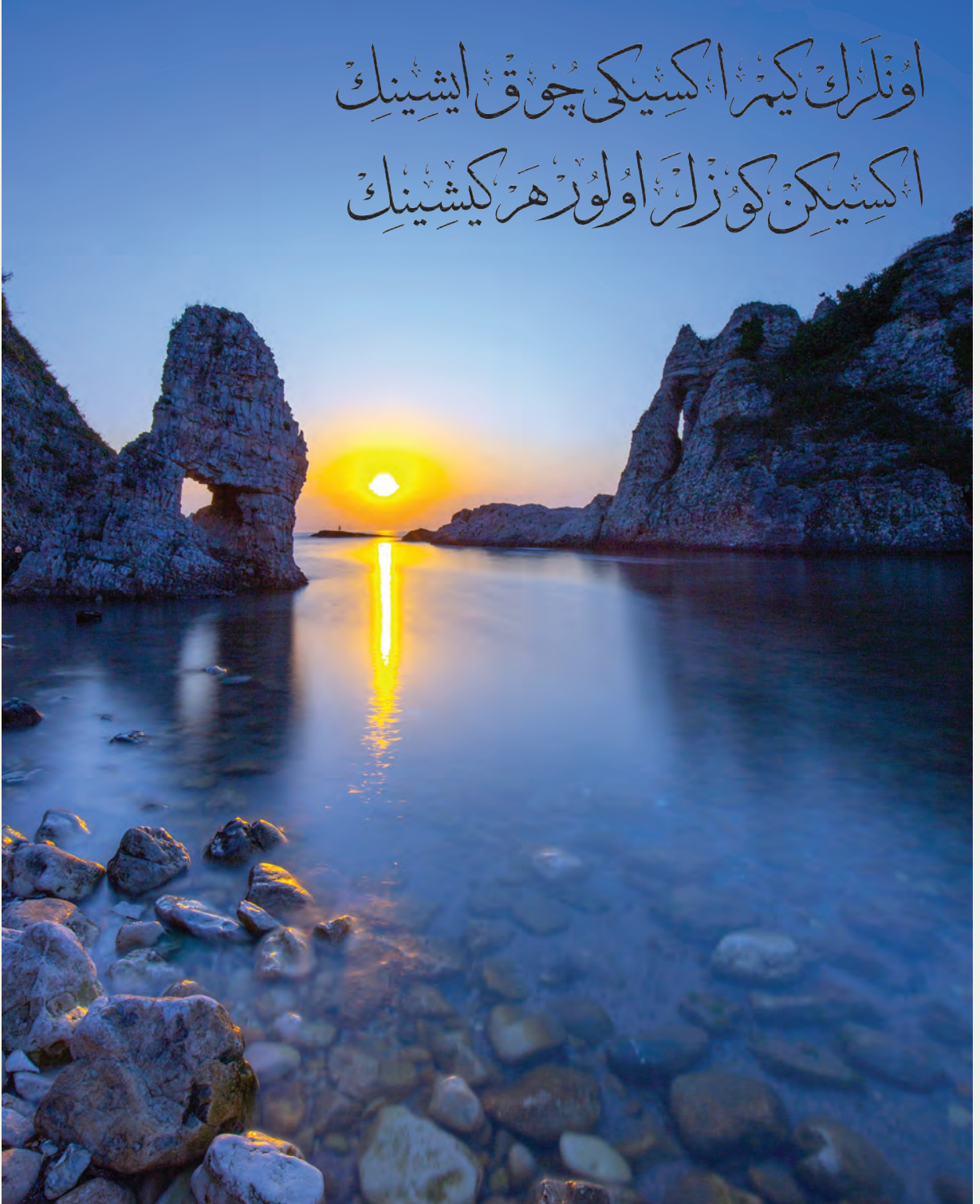
Tabii ortamlarından
çok uzakta bir
nevi teşhir ürünü
olarak sergilenen
penguenler, oldukça
zor durumda. Yazın
kavurucu sıcaklarına
karşı hayvanat
bahçesi yönetimi
ise penguenleri
ferahlatmak için bir
çözüm arar. Çareyi,
fiskiyele çiçek sulama
kaplarıyla, penguenlere
belli aralıklarla
banyo yaptıracak
görevliler istihdam
etmekte bulur.
Penguenlerin hâlerinden
de anlaşılacağı
üzere başarılı da
olunur. Fotoğrafa
bir de şu cihetten
bakalım: Geçici
dünyanın sığına
karşı geliştirdiğimiz
anlık serinlikler,
ebedi hayatın kalıcı
ferahlığına ulaşmak
için tefekkür vesilesi
olabilir.

**Onların kim eksigi çok işinin
Eksiğin gözler olur her kişinin**

Süleyman Çelebi

Öyle kimseler var ki, işinin eksigi çok, ama daima başkasının eksigini arar.

اونلار كيمر اكييكي چوق ايشينيك
اكييكن كوزلر اولور هر كيشينيك

Fotoğraf: Kaş/Antalya - Hat: Osman Yiğit

UYGURLARIN NASREDDİN HOCA'SI

Uygur Türklerinin Seley Çakkan kıssaları, Nasreddin Hoca kıssaları gibi, Doğu Türkistan Hiciv Edebiyatında yerini almıştır. Seley Çakkan, 1816 yılında Kaşgar vilayetinde, Kaşgarlı Mahmud'un doğduğu köyde dünyaya gelmiş, 1905 yılında hayata gözlerini yummuştur. Asıl adı Mehmet Salih olup "Epçilem", "Molla", "Çevik" gibi lakaplarla tanınmıştır. Hızlı fikir yürütmesi, hazırcevaplığı sebebiyle "çabuk, tez" manasına gelen "Çakkan" lakabı yaygınlaşmıştır. Fazilet ehli, söz ustası bir babanın oğlu olan Seley Çakkan, Kaşgar'daki Hanlık Medresesi'nde eğitim almıştır. Ona atfedilen kıssalar, sadece güldüren fıkralar olmayıp, toplumu düşünceye sevk eden, dürüstlüğe ve adalete yönlendiren nüktelerdir.

Bir gün Seley Çakkan, bakkala girip iki buçuk kilo şeker istemiş. Bakkal, şekeri az tartıp, kâğıda sarmış. Bunu gören Seley Çakkan:

"Verdiğiniz şeker, iki buçuk kilo gelmez, bunu niçin yaptınız?" diye sormuş.

"Hafif olursa kolayca alıp gidersiniz. Ben, size kolaylık sağladım." demiş, bakkal.

Seley Çakkan, şekerin parasını tezgâh üzerine bırakıp yola koyulmuş. O daha kapıya varmadan, bakkal ardından bağırmış:

"Hey arkadaş, verdiğin para eksik!" Seley Çakkan, cevabı yapıştırmış:

"Ben de saymanızda kolaylık olsun diye parayı daha az verdim."

**Peygamber Efendimiz'in
(s.a.v.) Adbâ ve
Kusvâ (Kasvâ) adlı
binek develerinin
olduğunu; Adbâ'yı,
Hz. Ebûbekir'den
(r.a.) satın aldığını
ve onunla hicret
yolculuğuna çıktığını;
Kusvâ'nın üzerindeyken
de veda haccı
hutbesini okuduğunu..**

BİLİYOR
MUYDUNUZ?

SÖZLERİN ASILLARI

DÜĞÜN

İki insanın gönül bağı kurarak evlenmesi, bir yuva kurması, toplumsal bağları da güçlendirir. Evlilik sayesinde iki farklı aile de birbiriyle akrabalık bağları kurarlar. Düğün kelimesi, tam olarak bu bağlanmayı anlatır. Bağlamak manasındaki düğ- fiilinden “düg+ün” (iki insanı birbirine bağlama merasimi), “dünür” (düg+ür) birbirine bağlanmış akraba) kelimeleri türetilmiştir. Eskiden beri, Türk lehçelerinde düğün yerine yaygın olarak toy/tuy kelimesi kullanılmaktadır. Sadece, Anadolu Türkçesinde evlilik merasimi için ayrı bir kelime kullanılmıştır. Anadolu’da iki insanın evlenmesini, iki ayrı ipin birbirine bağlanarak düğümlemesine benzetip ailenin ve akrabalığın önemine vurgu yapıldığı düşünülebilir. Düğüm ve düğme kelimeleri de eski Türkçemizdeki “tüg-” fiilinden türetilmiştir.

KİMİN METHİ

Diyogen’in de hocası meşhur Yunan düşünür Antisthenes, bir gün bazı kötü adamların kendisini methedip göklere çıkardıklarını işitince, müthiş bir korkuya kapılmış. Ne diyeceğini şaşırılmış vaziyette şöyle demiş: “Ödüm kopuyor, acaba fena bir şey mi yaptım?..”

SAVAŞ İSTİRAHATI

Birinci Dünya Savaşı’nda Kafkas cephesindeki Şark harekâtına iştirak eden Alman albaylarından 8. Alay Komutanı Ştanga, karargâhını Hopa’nın köylerinden Lome’de kurmuştu.

Burada uzun zaman kalan Alman subayı, karargâhından, Almanya’daki ailesine sık sık yazdığı mektuplarının sağ baş kenarına, bulunduğu yerin isim ve tarihini yazıyordu. Nihayet bir gün eşi, kocasına yazdığı mektuba şöyle bir not düşmüştü:

“Mektuplarından anladığıma göre; ya o bölgenin Lome isimli birçok şehir ve kasabaları var yahut zâtâlinizi oraya istirahate göndermişler.”

HANGİ MERD?

Üç kıtaya yayılmış Osmanlı Devleti’ni on yılda çökmüş sürükleyen İttihat ve Terakki komitesi erkânından biri, Abdülhak Hâmid’in Maçka Palas’taki evinde tartışma konusu olur. Onu, yalnızca eski ittihatçılardan biri müdafaa etmektedir. İhtiraslı komiteci, efendisinden bahsederken bir ara “Çok mert adam!” olduğunu iddia edince, Abdülhak Hâmid dayanamaz: “Afedersiniz beyefendi. Siz bu ‘merd’ kelimesini hangi dildeki manasıyla kullanıyorsunuz? Eğer Türkçede kullandığınız Acemce kelime ise, ben fikrinize iştirak edemem; ama öyle değil de Fransızcadaki ‘merde’ (pislik) kelimesini kastediyorsanız, sizinle tamamıyla aynı fikirdeyim!” der.

Atlar

Atlar, yeryüzünün en güzel ve en zarif hayvanlarından. Karakterli, vefakâr, hisli ve zekidirler. Dedelerimiz, onların kıymetini belirtmek için en değer verdikleri 3 şeyle birlikte sayarlarmış: "At, avrat (hanım) ve pusat (silah)" diye... Çinliler, Türklerden bahsederken "Hayatları, atlarına bağlıdır. Bir Türk, at üzerinde doğar, büyür ve ölür." derler ki dünyada hiçbir millet, atlarla bu kadar özdeşleşmemiştir...

1- Türk ile atın birbirini tamamlayan iki unsur olduğu, tarihî kaynaklarda da belirtilir. "Türk'ün silahı, hayvanı ve koşum takımları ile ilgili her şey yanında bulunur. Öyle at sürer ki onun dışındakiler, geride kalır ve Türk, hızla koşan at üzerinde dört yana ok atar. Türk, atını kendisi terbiye eder, yetiştirir, adını söyleyince atı onu takip eder. Türk, hem çoban hem seyis hem canbaz hem baytar (veteriner) hem süvaridir. Özetle bir Türk, başlı başına bir millettir!.." Uzun uzadıya yapılan bu güzelleme hangi kitapta yer alır?..

- a-Kelile ve Dimne (I. yüzyılda yaşamış Hintli yazar Beydaba)
- b-Fezâ'ilü'l-Etrâk (IX. asrın meşhur Arap yazarı Câhiz)
- c-Historya (M.Ö. 400'lerde yaşamış Antik Yunan tarihçisi Herodot)
- d-Şehnâme (900'lü yıllarda yaşamış İranlı şair Firdevsî)

2- Arkeolojik belgeler, dünyanın bilinen en eski at cinsinin Arap atı olduğunu söyler. İngiliz atının kökü ise kendi tespitlerine göre, Osmanlı'dan İngiltere'ye götürülen 3 ata dayanır ki, bunlardan biri 1683 Viyana kuşatmasında ele geçirilen Türk at cinsidir. Yüzbaşı

Robert Byerley tarafından İngiltere'ye götürüldüğü için "Byerley Türk" diye anılır. Avrupa atlarını ıslah eden at cinsine Almanlar ne ad verirler?..

- a-Turkmen atti
- b-Türken horse
- c-Ich bin beygir
- d-Hiçbiri

3- Tabiiatta 8-10'lu gruplar hâlinde dolaşan atlara "yılki" denir. Grubun lideri erkek, kalanı kısraklardan oluşur. Yavrularına tay denir. Bunların oluşturduğu gruplara "öğlek" denir. Yavrular anneleriyle birlikte koşturarak büyürler. Yetişkin, eğer erkekse gruptan dışlanır. Bunlar, başka bir grup oluşturur. Dedelerimiz "yılki" kelimesini at anlamında kullanırken kelime zamanla anlam değiştirmiş. Hangi manaya gelir olmuş?..

- a-Yarış atı
- b-Sütçü beygiri
- c-Yabani at
- d-Küheylan

4- Orta Asya'da Türklere has at cinsleri vardır. En yaygın orta ve bazen kısa boylu ve kısa bacaklı olanlardır. Bunlar vücut yapıları gereği savaş meydanında âni dönüşler yapabilirler. Hızlı ve dayanıklıdırlar. Tam savaş atıdırlar. Marco Polo, bunları "Türquan" adıyla anar. Moğollar bu cinsle "Takhi", Araplar "Kutaf" derlerdi. Avrupalılar, bunun benzerini Amerikan yerlilerinin (Kızılderili) kullandığını görünce "Mustang" demişlerdi. Mustang, İspanyolca "mesteño"dan gelmektedir. Anlamı nedir?..

- a-Sahipsiz, başlıboş
- b-Yabani
- c-Vahşi
- d-Hepsi

5- Türk atlarının en meşhurlarına "Ahal Teke" denilir ki; adını Ahal vilayetinde yaşayan Teke Türkmenlerinden alır. Yakışıklı, kadife gibi tüyleri vardır. At yarışları, mesafe yarışları, engel atlama, güzel eğitim ve hüner gösterilerinde çok başarılıdır. Zarafetine bakıp da "hanım evladı" sanmayın. Çok dayanıklıdırlar. Orta Asya çöllerini, uzun süre su içmeden aşabilirler. Dede Korkut, Manas ve Köroğlu destanlarında adı ne olarak geçer?..

- a-Gır at
- b-Fidan boylu
- c-Rüzgârın oğlu
- d-Hamarat

6- Bazı atların alın ve ayaklarında beyazlıklar olur ki, kendilerine başka bir hava verir. Diğerlerinden daha yakışıklı gösterir. Baştakine "sakar", ayaktakine "sekir" adı verilir. Osmanlı döneminde ikisini birden anlatmak için ne denirdi?..

- a-Alâmet-i fârika
- b-Nişâne
- c-Beyaz damga
- d-Alayak

7- Atların bedenlerini örten kılların renk bütününe yahut renkler karışımına "don" denir. Siyah renkli at "yağız", kahverengiden kırmızıya kadar renkte olanlar "al", beyaz at ise "kırı" diye anılır. "Atın dorusu, yiğidin delisi makbuldür!" atasözünde geçen "doru" kelimesi ne anlama gelir?..

- a-Siyah, beyaz karışık griye yakın renkte at
- b-Üzerinde puantiyeli gibi benekler olan at
- c-Gövdesi kızıl, bacaklarıyla yelesi kara olan at
- d-Yelesi ile kuyruğu siyah olan at

8- Kadana, normal atların 1,5-2 katı büyüklüğüne sahip atlardır. Yük taşımakta kullanılır, özellikle savaş alanlarında devasa top ve bataryaları taşırlardı. Peçevî, kaleme aldığı tarih kitabında bunları "iri Macar atı" diye tarif eder. Peki, at cılız, etsiz, çelimsiz, zayıf ise ne ad verilir?.. (İpucu: Mecazen uyusuk kimselere denir.)

- a-Lagar
- b-Tembel
- c-Kuru kapçık
- d-Sıska

9- Nal, atın ayakkabısıdır. Kelime, Arapçada tahtadan yapılmış ayakkabı, nalın (na'leyn) demektir. Türkler kelimeyi at için "nal", insan için "nalın" şekline dönüştürmüşlerdir. Atın ayakkabısı ile uğraşana, Farsçadan aldığı bend kelimesini de kullanarak "nalband" demişlerdir. Tarih kitaplarında geçen "Bir mih (çivi) bir nalı, bir nal bir atı, bir at bir komutanı, bir komutan bir orduyu, ordu ise bir ülkeyi kurtarır!" sözünü kim söylemiş olabilir?..

- a-Oğuz Kağan
- b-Attila
- c-Timur Han
- d-Hepsi